

Argumentatie i.h.k.v. consultatie wijziging van de Grondwet ter invoering van constitutionele toetsing.

De beslissing artikel 120 GW te handhaven voor verdragen is in mijn ogen een gemiste kans. Ook op het gebied van internationale samenwerking en verdragen heerst er zeer veel wantrouwen en weerstand richting de overheid. Een voorbeeld wat in de samenleving nog altijd naar voren komt, is het Verdrag van Lissabon (2007). Met name de totstandkoming van het verdrag is nog altijd een punt van veel onvrede aangezien het verdrag voor het grootste deel identiek is aan de Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa (in de volksmond de Europese Grondwet) welke in 2005 door zowel de Franse als Nederlandse kiezer was verworpen in een referendum. Door de symbolische grondwettelijke elementen uit het verdrag te verwijderen, vonden de regeringsleiders van de EU-lidstaten dat er een nieuwe situatie was ontstaan waardoor er niet langer gehoor gegeven hoefde te worden aan de uitslagen van het referendum in Frankrijk en Nederland. Bovendien was er, door het verwijderen van termen als grondwet en een Europees volkslied niet langer sprake van een buitengewoon verdrag waardoor er niet opnieuw een indicatie was voor een volksraadpleging (aldus eerder genoemde regeringsleiders). Dit heeft het vertrouwen van de burger in zowel de Europese Unie als de nationale politiek geen goed gedaan.

Een ander voorbeeld waarom toetsing van verdragen aan de Grondwet een goed idee zou zijn, is de constante discussie die in de samenleving plaatsvindt over de geldigheid van internationale verdragen en de mogelijkheid deze verdragen op te schorten of op te zeggen. Denk hierbij aan de twee asielwetten die op dit moment in het parlement liggen.

Natuurlijk heeft het kunnen toetsen van internationale verdragen ook nadelen. Zo zal dit onderhandelingen bemoeilijken; de onderhandelaars kunnen immers nooit volledig zeker weten of het onderhandelde verdrag de toetsing bij de rechter doorstaat. Onderhandelaars zullen dus ook continu moeten nadenken of het een redelijke gedachte is dat het onderhandelingsresultaat de toetsing bij de rechter zal doorstaan. Tegelijk biedt het ook kansen wat betreft het vertrouwen van de burger in de overheid; indien het verdrag de toetsing door de rechter doorstaat, weet de burger ook dat zijn/haar rechten niet in het geding komen door het verdrag. Op dit moment is een groot deel van de burgers hier niet van overtuigd.

Een van de argumenten tegen het gedeeltelijk schrappen van artikel 120 GW is dat het parlement, en dan met name de Eerste Kamer, zorg dient te dragen dat wetten in lijn zijn met de Grondwet en klassieke mensenrechten niet schenden. Dit systeem heeft lang voldoende gewerkt maar in de afgelopen decennia zijn we meer en meer politisering van de Eerste Kamer; partijpolitiek weegt zwaarder dan de klassieke overwegingen van senatoren. Een van de bekendste voorbeelden is “De Nacht van Wiegel” (1999), wat juist om een wijziging van de Grondwet ging.

Maar ook in recentere jaren is gebleken dat een regeringscoalitie niet alleen moest kunnen rekenen op een meerderheid in de Tweede Kamer maar ook in de Eerste Kamer. Niet de klassieke afwegingen of een wet inhoudelijk goed in elkaar zat (ongeacht politieke kleur), uitvoerbaar was en in lijn met de Grondwet lijken nog de boventoon te voeren in de Eerste Kamer maar juist politieke kleur maakt of senatoren voor of tegen een wetsvoorstel zullen gaan stemmen.

De burger kan dus simpelweg niet meer rekenen op de Eerste Kamer voor bescherming en de garantie van grondwettelijkheid en heeft een onafhankelijke “scheidsrechter” nodig.

De oorspronkelijke zienswijze, waarbij wetten onschendbaar zijn en de Staten-Generaal het laatste woord heeft over de inhoud en toepassing van een wet, zou in geen enkele andere professie geaccepteerd worden. Kwaliteitsbewaking vindt altijd extern plaats om onafhankelijkheid te garanderen. Kwaliteitsbewaking en -handhaving door dezelfde entiteit als die bewaakt wordt, kan alleen maar worden beschreven als “de slager die zijn eigen vlees keurt”. In een tijd waarin niet alleen het vertrouwen in de politiek tot een dieptepunt gedaald is maar waarin de burger ook niet

langer kan rekenen op de politieke neutraliteit van de oorspronkelijke bewakers (de leden van de Eerste Kamer) is dit niet langer houdbaar. Niet alleen is een onafhankelijke beoordeling door de rechter gewenst om het vertrouwen van de burger te vergroten maar omdat de rechter eventueel ook kan oordelen dat (delen van) een wet niet samengaan met de klassieke rechten uit hoofdstuk 1 van de Grondwet kan dit het vertrouwen in de rechtstaat repareren en vergroten.

De redenering voor het uitsluiten van artikel 19, eerste lid, en artikel 23, eerste lid, komt vreemd op mij over. Er is wel degelijk een toetsingskader mogelijk: doet de overheid alles wat (juridisch) in haar macht ligt om bedrijven te stimuleren zich in Nederland te vestigen of gevestigd te blijven (i.p.v. productie te verplaatsen naar lage-lonen-landen) en doet de overheid alles wat (juridisch) in haar macht ligt om het lerarentekort op te lossen, scholen open te houden (ook als deze economisch niet rendabel zijn) en leerlingen ten alle tijden voldoende onderwijsuren te bieden?

De inspanningsverplichting lijkt mij dus juist heel duidelijk en zeer toetsbaar, net als de noodzaak tot toetsing. Het hebben van werk en het volgen van onderwijs is immers een basisrecht, net als de klassieke rechten beschreven in de Grondwet.

De argumentatie over het toetsingskader voor sociale grondrechten lijkt me niet correct. Als de Grondwet de basis vormt van onze rechtstaat, is de Grondwet tevens onze belangrijkste wet. Het feit dat een sociaal recht in de Grondwet staat, geeft aan dat de overheid maximale inspanningsplicht heeft deze sociale grondrechten te waarborgen. In feite zou het toetsingskader voor sociale grondrechten dus altijd moeten zijn: "alles wat binnen de juridische macht van de wetgever/overheid ligt".

Ook het uitsluiten van de algemene rechtsbeginselen van toetsing is moeilijk te verdedigen. Veen van de algemene rechtsbeginselen zijn immers direct of indirect gebaseerd op klassieke / basale mensenrechten. Zie hierbij als voorbeeld dat iemand onschuldig is tot de schuld is bewezen in de rechtbank. Dit beginsel werd massaal met voeten getreden i.h.k.v. "fraudebestrijding" d.m.v. algoritme, wat juist leidde tot misstanden als de kindertoeslagenaffaire, welke als een van de redenen genoemd wordt voor deze herziening.

Tot slot valt e.e.a. af te dingen op deze internetconsultatie zelf. Ten eerste is de consultatie redelijk onbekend in de samenleving; men weet niet dat er een consultatie plaatsvindt, hoe deze plaatsvindt en hoe men hier een bijdrage aan kan leveren. Als dit gehele proces als doel heeft de rechtsbescherming van de burger te vergroten en onderdeel is om het vertrouwen van de burger in de rechtstaat te vergroten, is het wel van belang de burger hier zoveel mogelijk bij te betrekken en input te verzamelen van een zo groot mogelijk deel van de samenleving.

Om dit mogelijk te maken, is het ook van belang dat meer mensen in staat zijn input te leveren. Dat is nu niet het geval. Met name de Memorie van Toelichting is vrijwel onleesbaar voor mensen die niet academisch geschoold zijn. De tekst, zowel qua inhoud als opbouw, is verre van B1-niveau terwijl de (Rijks)overheid zich wel heeft gecommitteerd alle communicatie naar de burger aan te bieden op dit taalniveau en niet moeilijker. Hierdoor kan deze consultatie juist hebben bijgedragen aan een vermindering van het vertrouwen van de burger in de overheid i.p.v. deze te vergroten.